

17. DE LANDING DER „SETTLERS” VAN 1820.

1. Een van de edelste en beroemdste mannen, die met de „Britse Settlers” van 1820 te Port Elizabeth landde, was Thomas Pringle. Deze was het, die in 1824 de eerste zuidafrikaanse krant onder brits bestuur uitgaf.

2. De naam van het blad was „The South African

Commercial Advertiser”, en het werd op 7 Januarië te Kaapstad uitgegeven. Het duurde niet lang, echter, of Lord Charles Somerset, de Goeverneur, belette de verdere uitgaaf van 't blad. In die dagen was er nog geen vrijheid van drukpers in ons land. De Goeverneur wilde niet, dat de politiek der regering in een nieuwsblad zou beoordeeld worden.

LORD CHARLES SOMERSET.

3. Pringle, met zijn bekwame medewerker, John Fairbairn, had het dus maar zwaar in die dagen. Hij streed voor de vrijheid der pers. Hij offerde zich voor die edele zaak op en leed veel schade, maar kon zijn doel niet bereiken. Teleurgesteld ging hij toen naar zijn vaderland terug.

4. Laat ons nu een paar stukken uit zijn belangrijk boek over zijn komst naar, en zijn verblijf in Zuid-Afrika vrij vertalen. Zó beschrijft hij zijn eerste kennismaking met Port Elizabeth, in 1820, toen hij er aankwam.

5. Het was een levendig en merkwaardig toneel. Rondom ons, aan de westzijde van de grote Baai, lagen er tien of twaalf schepen voor anker. Zij waren pas aangekomen met emigranten, die nog meestal aan boord waren.

6. Recht vóór ons, op een heuveltje een paar honderd treden van het strand, stond een klein blokhuis, Fort Frederick geheten. De tenten der officieren waren op de hoogten dichtbij te zien.

7. Aan de voet dezer hoogten waren er vier of vijf huisjes, die tot kantoren dienden voor de ambtenaren, die de zaken der emigranten moesten regelen. Tussen die gebouwtjes in en overal rond gestrooid lagen er hopen gereedschap voor de landbouw en andere doeleinden, alsook ijzerwaren van allerlei aard. Tegen kostprijs werden die goederen aan de Settlers verkocht.

8. Zo wat een kwart mijl oostwaarts lag het kamp der emigranten, tussen de zandduinen aan de zee en de heuvels in de achtergrond. Bijna duizend zielen waren daar in de tenten, maar dag aan dag ging er een lange rij ossewagens naar het binnenland — wagens vol mannen, vrouwen en kinderen, die een nieuw tehuis gingen zoeken.

9. Het kamp werd echter nooit ledig, daar de stroom van de schepen nog sterker was dan die naar de binnenlanden.

10. Het was een levendig en fraai toneel, dat wij van ons schip zagen. De schoonheid van het geheel werd verhoogd door de bosrijke hoogten bij de Zwartkopsrivier

en de prachtige toppen van de Zuurberg in de verte.

11. Voor ons, die ons land verlaten en alles aan deze onderneming gewaagd hadden, was het een onvergetelijk gezicht.

12. Tot zo ver de heer Pringle. Wij zien dus duidelijk, hoe het in 1820 te Alagoabaai toeging. Port Elizabeth werd toen geboren. Grahamstown bestond nog niet. King William's Town, Queenstown, Cathcart, Alice, Bedford, Glen Lynden en East Londen — en nog vele andere plaatsen in de oostelike delen der Kaap-Kolonie — waren alle de vrucht van deze landing der britse Settlers.

Zij ook, evenals de Nederlanders vóór hen, hebben woest land bewoonbaar gemaakt en woestijnen in paradijzen omgetoverd.

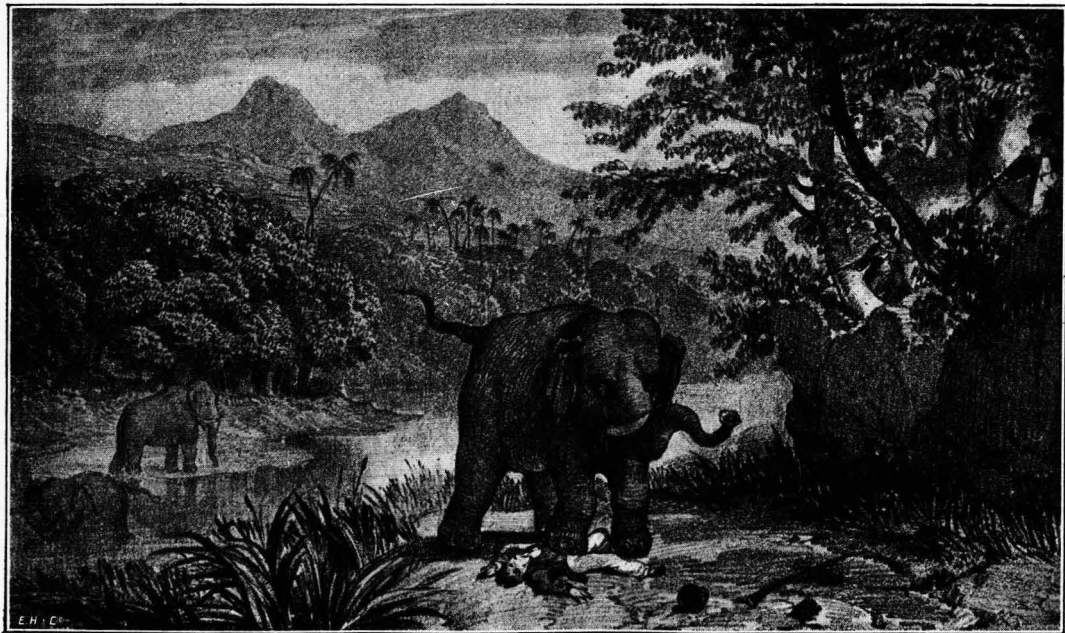
18. EEN „NAUWE ONTKOMING”.

1. In 't boek van Pringle verschijnt er ook een brief van zijn vriend, Luitenant J. Moodie, die nog al lezenswaardig is. Moodie woonde destijds aan de Groote Visch Rivier en schreef als volgt aan Pringle: —

2. Een van mijn knechten bracht mij bericht van een grote troep olifanten dicht bij ons kamp. Ik ging terstond uit om aan de jacht deel te nemen. Een aantal jagers waren reeds in 't veld en ik hoorde ze in de verte vuren.

3. Terwijl ik in de richting van de jachtpartij liep, hoorde ik de takken dicht bij mij in 't bos kraken. Het was aan de oevers van de Gualama rivier.

4. Spoedig kwam er een groot wijfjes-olifant met

IN GROOT GEVAAR (*volgens teekening in Luit. Moodie's boek*).

drie kleinere dieren uit het bos. Zij kwamen recht op mij af. Ik was in een opene plaats en wilde mij niet aan een schot wagen. Schoot ik mis of trof ik de olifant niet dodelik, dan kon het met mij slecht aflopen.

5. Ik week dus snel een weinig uit de koers, die de dieren namen, in de hoop dat zij mij niet zien zouden. Hierin had ik mij echter bedrogen. Zij liepen mij achterna! Zij liepen zo gauw, dat ik ze onmogelijk kon ontvluechten.

6. Ik deed mijn best de rivierwallen te bereiken, waar er grote klippen waren om achter te schuilen. Dat kon ik echter niet doen. De olifanten waren mij te snel. Toen ik nog vijftig passen van de rivier was, waren de woedende dieren twintig passen achter mij. Het wijfje stormde in 't midden, de twee kleinen liepen rechts en links van haar. Het geschreeuw der dieren was verschrikkelijk. Zij wilden mij verpletteren.

7. Wat nu te doen? — Ik moest terstond handelen. Ik keerde mij om en legde aan op het grootste dier.

Ongelukkig weigerde mijn geweer! Het kruit was wat klam geworden. Ik was op het punt het geweer van mijn schouder weg te nemen, toen het schot afging.

8. De kogel raakte de kop van het dier maar eventjes aan en ik dacht dat mijn laatste uur gekomen was.

Ik viel ter aarde — hoe het kwam, weet ik niet. De olifant wilde mij met haar slagtand doorboren. Gelukkig had zij er maar één! Zij miste haar doel en ploegde de grond geen duimbreedte van mijn lichaam open.

9. Dat was een „nauwe ontkoming”. Maar het zou nog erger worden. Zij sloeg haar snuit om mijn heupen en wierp mij op de grond vlak tussen haar voorpoten. Voor enige ogenblikken werd ik toen heen en weer ge-

schopt. Eens gevoelde ik dat mijn borstbeenderen bogen en ik dacht dat de adem mij uit 't lijf geperst werd.

10. Ik verloor echter nooit mijn tegenwoordigheid van geest, anders was ik zeker een dode geweest. Ik wist gedurig mijn lijf, armen en benen heen en weer te wringen en te werpen, zodat ik nooit het volle gewicht van het dier gevoelde. De poten van een olifant zijn ook breed en rond van onder, en 't is mogelijk dat ik ook daaraan mijn behoud te danken heb.

11. Terwijl ik alzo heen en weer gebuikt en geduwd werd, kwam Luitenant Chisholm met een Hottentot mij ter hulpe. Welkome schoten dreunden er door de lucht. De olifant werd in de schouder geraakt — en liet mij eindelijk los!

12. Ik sprong terstond op en waggelde als een dronkeman naar de rivier, zo snel als mijn gekneusde benen mij dragen konden.

19. EEN LEEUWEJACHT.

1. Pringle zelf hield ook veel van jagen en vertelt heel wat jachtavonturen in zijn geschrift over zijn verblijf in Zuid-Afrika. In de volgende paar hoofdstukken nemen wij er enige over.

2. Mijn rijpaard werd honderd treden van mijn hut gedood, schrijft hij. Ik besloot de leeuw te doden. Enige Hottentotten gingen het beest te voet opsporen. Zij volgden het spoor van de plaats waar het paard gedood werd. Door grasveld en bossen ging het met verbazende spoed, waar een ongecoefd oog noch voet-

spoor noch teken van enige aard zou gezien hebben.

3. Eindelijk vonden zij uit dat de leeuw in een kreupelhout bos, zo wat een mijl van mijn hut, verdwenen was. Hoe de leeuw er nu uit te krijgen? — Dat was de tweede vraag.

4. De gewone manier is deze: men tergt het dier door de honden er op af te zenden. Dan komt het uit in 't open veld en de jagers doen hun best het neer te schieten.

5. Indien de leeuw niet spoedig valt en misschien woedend wordt en zijn vijanden aanvalt, dan wordt er een kring gevormd. De paarden worden kop aan kop in de kring vastgehouden met de rug naar de leeuw gekeerd. De jagers zijn binnen de kring en knielen neer om de leeuw, als hij nader komt, te schieten.

6. Als hij dan nog slechts licht gewond wordt en voorwaarts komt of als de paarden door zijn hevig brullen verschrikt worden en op de vlucht gaan — kan de zaak wel lelik aflopen. Slechts koele, dappere en geoefende jagers kunnen zulk een toets met sukses doorstaan.

7. De grensboeren zijn in de regel zulke goede schutters, en daarbij zo koel en kalm, dat zij een leeuw gewoonlijk gauw van kant maken.

8. In 't tegenwoordige geval, echter, liep de zaak niet zo gunstig af. De Hottentotten waren de eersten om het hazepad te kiezen, toen zij pal moesten staan.

9. Daar de honden geen indruk op de leeuw schenen te maken, verdeelden wij ons in drie groepen en reden rondom het bos. Van tijd tot tijd vuurden wij op de plek, waar de honden blaften. Zo gingen enige uren vruchteloos voorbij.

10. Toen werd het schotse bloed van een paar mijner

landslieden gaande. De heren George en John Rennie stelden voor, het bos binnen te gaan, mits drie van de beste schutters uit de Hottentotten met ze meegingen.

11. Zo gezegd, zo gedaan. Zij gingen het bos in tot omtrent vijftien of zestien treden van de schuilplaats van de leeuw. Al naderend verbeeldten zij zich dat zij het dier onder een boom zagen liggen. De Schotten vuurden alle drie tegelijk en raakten — een grote, rode klip!

12. Met een oorverdovend gebrul stormde de leeuw op ze af. De Hottentotten, in plaats van te vuren, gingen op de vlucht. De Schotten liepen holderdebolder achteruit. De leeuw was hun echter te gauw. In een oogwenk sloeg hij mijn zwager, John Rennie, tegen de grond.

13. Het was een vreselijk toneel! Daar stond de leeuw met de poot op zijn gevallen vijand, fier op zijn aanvallers starend. Zijn houding was trots en edel als van een, die zich zijn kracht ten volle bewust is.

14. Wij waren geen vijftig passen van de leeuw, maar konden niet schieten, omdat wij bevreesd waren onze vrienden te raken. Gelukkig ging de koning van het woud uit eigen beweging weer terug.

15. Mijn zwager was slechts licht gewond en wij gingen de leeuw nogmaals achterna.

Ditmaal was de leeuw dwaas genoeg de schuilplaats in het kreupelhout te verlaten. De honden omsingelden hem bij de oevers van een bergstroom. Zij waren echter te bang om hem aan te vallen, terwijl hij daar zijn staart stond te zwaaien en te brullen van woede.

16. Spoedig waren de Hottentotten langs een omweg op de top van een krans gekomen, vlak over de plaats

waar de leeuw stond. Een andere afdeling jagers nam een andere gunstige positie in, en zo werd er van twee zijden op het beest gevuurd.

17. Het was voorwaar een ongelijke strijd en spoedig viel de fiere woudvorst neer, met vele wonden bedekt. —

De huid van het dier, alsmede de schedel, werd door de heer Pringle aan de beroemde Sir Walter Scott ten geschenke gezonden.

20. DE LUIPAARD EN DE BUFFEL.

1. De afrikaanse luipaard kan niet bij de leeuw of tijger vergeleken worden, maar toch is hij soms nog al gevaarlijk. Gewoonlijk is hij zeer bang om 'n mens aan te vallen. maar, als hij in de hoek gekeerd wordt, kan hij zijn tegenstander vreselijk zeer maken en zelfs doden.

2. Een moraviese zendeling, die te Enon in de Kaap-Kolonie woonde, vertelde het volgende aan de heer Pringle. De eerwaarde heer Schmidt — zo heette de zendeling — ging uit met een partij Hottentotten om enige hyena's te schieten, die veel kwaad aan de kudden gedaan hadden.

3. Met een Hottentot was hij in een bosje gegaan, toen de honden onverwachts een luipaard opjoegen. Deze vloog terstond op de Hottentot en wierp hem op de grond. De zendeling sprong naar voren om de Hottentot te helpen. Voor hij echter zijn geweer kon gebruiken, was de luipaard op hem gesprongen.

4. Zijn geweer viel hem uit de hand en tezamen rolden zij op de grond. Gelukkig viel de heer Schmidt boven het dier. Hij hield zijn knie op de maag van de

luipaard en worstelde alzo met zijn geduchte vijand. Het beest kreeg zijn linkerarm tussen de kaken en sloeg hem keer op keer met de klauwen.

5. Spoedig waren hem bijna al de kleren van de borst weggescheurd. Maar de zendeling was een krachtige man. Niet zonder een paar ernstige wonden op te doen gelukte het hem 't beest bij de keel te pakken. Met inspanning van zijn laatste krachten hield hij de luipaard zo voor een paar minuten vast, totdat een andere Hottentot hem ter hulpe snelde.

6. Deze Hottentot was niet in het bosje, maar hoorde het geroep om hulp van de zendeling. Daarop liep hij haastig naar de plek, vanwaar het geschreeuw kwam, en was het bijtijds om zijn heer te redden.

Hij schoot de luipaard dwars door het hart.

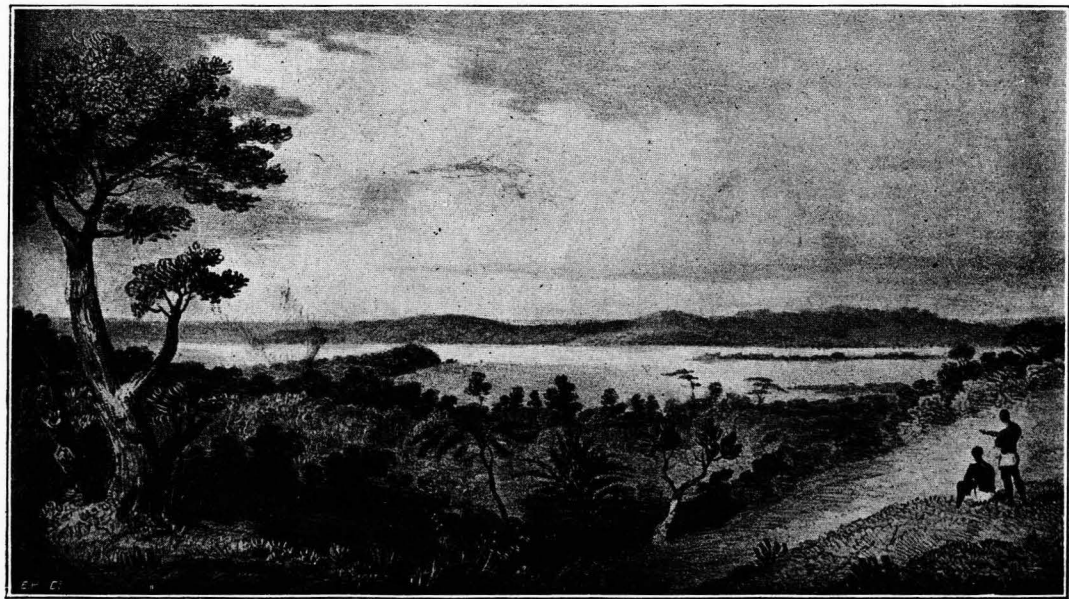
7. Weken lang nog was 't leven van de eerwaarde zendeling in 't grootste gevaar. Zo vreselijk had het woedende dier hem gebeten en geslagen.

8. Ook de buffel van Zuid-Afrika kan soms zijn vijand doden. Zo vertelde een boer aan Pringle het volgende :

9. Zij waren op de jacht gegaan, een partij boeren namelijk. Daar zagen zij een troep buffels, maar er was een mocras tussen hen en de dieren. Om tijd te sparen, gingen zij er te voet over, omdat het wat gevaarlijk was voor paarden om erdoor te komen.

10. Onder bedekking van enige doornbomen gelukte het hun drie vette koeien dodelik te treffen en ook een bul zo zwaar te wonden, dat hij ter aarde zonk.

11. Toen was het, dat een van de boeren een onvoorzichtige daad beging. Hij sprong voorwaarts naar de bul, terwijl hij al lopende zijn geweer laadde. Zodra,

PORT NATAL (IN 1830), *volgens Gardiner.*

echter, het gewonde dier hem zag naderen, schoot het oþ hem toe.

12. De verbaasde jager, die gemeend had, dat het dier op sterven lag, wierp zijn zwaar geweer neer en liep naar het moeras zo hard als hij maar kon. Brullend achtervolgde hem het razende dier. Er was geen kans om het moeras te bereiken. De ongelukkige trachtte toen in aller ijl een doornboom te beklimmen, maar ook daarvoor was het te laat!

13. De buffel was hem te gauw. Hij doorboorde de man met zijn vreselike horens en wierp hem hoog in de lucht. De stervende jager viel in de boom en bleef er hangen. De buffel liep om en om de boom, zijn vijand zoekend — totdat ook hij plotseling onder de boom aan bloedverlies bezweek.

21. FAREWELL EN KING TE DURBAN.

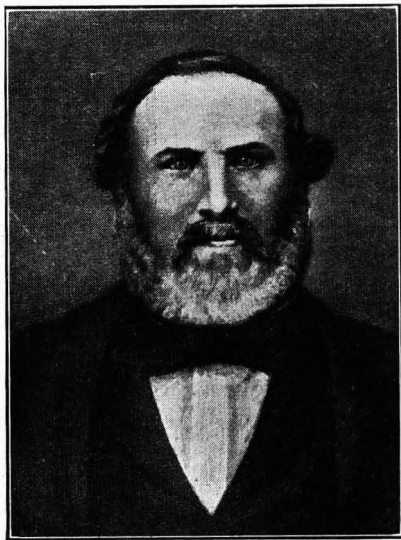
1. Lang vóór Pieter Retief en zijn gezelschap Dingaan bezochten, was er al een kleine britse kolonie te Port Natal. De namen van Farewell en King zullen in verband met deze nederzetting nooit vergeten worden.

2. Tegen 't einde van 1823 reeds zeilden kapitein King en luitenant Farewell in de *Salisbury* naar Natal. Zij wilden handel drijven met de inboorlingen en zochten naar een veilige ankerplaats.

3. Tot aan St. Luciabaai zeilden zij in die dagen en Farewell is bijna in die baai verdronken. Later liepen zij Port Natal binnen — het eerste schip, volgens King, dat de oudste naturellen aan de baai gezien hadden.

4. In 1825 ging Farewell voor de tweede maal van de Kaap naar Natal. Het ging echter maar slecht met de handel. Er was niet veel te verdienen in die dagen. Farewell alleen had de moed zich aan de baai te vestigen.

5. Later sloten Fynn en nog drie blanken en tien Hottentotten zich bij Farewell aan. Dit was het begin

DICK KING.

van de engelse kolonie in die delen van Zuid-Afrika. De baanbrekers hadden het ook daar, even als aan de Kaap, bitter zwaar in 't begin. De Kaffers waren wreed en bloed-dorstig. Het land was hun geheel onbekend. Zij hadden vele „nauwe ont-komingen.”

6. Eindelijk wonnen zij de vriendschap van de geduchte Tshaka, de Zoeloe koning. Deze gaf hun

Port Natal en 35 mijl van het omliggende land en beloofde hen te beschermen.

Vierhonderd Kaffers werden toegelaten bij de baai te blijven om voor de blanken te werken. Spoedig verrezen er huizen en winkels en een fortje te Port Natal.

7. Meer dan eens werd Tshaka door de Engelsen

aan de baai bezocht. Omtrent de eerste reis naar de binnenlanden vertelt King het volgende.

Hij ging met Farewell en Fynn en enige matrozen naar Tshaka's stad. Acht dagen stapten zij voort eer zij een hoge berg bereikten, vanwaar zij een prachtig uitzicht hadden. De grote kraal van de Zoeloe koning en nog vele andere kralen waren op de vlakte te zien.

8. Toen zij de stad bereikten en voor de koning gebracht werden, gaven zij hem geschenken en zaten zij dicht bij de koning op de grond. De koning ontving ze vriendelik en vrolik. Zij spraken met elkaar door middel van een tolk.

9. Een paar dagen later was het zo warm, dat de Engelsen in hun hutten bleven, maar Tshaka kreeg het in de zin de matrozen op een jacht te nodigen. Deze waren maar zwakke schutters en wilden in 't begin niet gaan, maar de koning liet ze weten dat zij zeker bang waren om olifanten te gaan schieten.

Dit was te veel voor onze „Jack Tars”. Zij namen dus hun geweren en stapten moedig voort achter de koning aan.

10. Zo wat een half uur later hoorden Farewell en King eerst wat er aan de gang was. Overtuigd zijnde dat de listige Tshaka slechts zijn volk wilde tonen, dat de vuurwapens der blanken te slecht waren om olifanten te doden, gingen zij de jagers snel achterna.

11. Spoedig vonden zij de koning onder een grote boom gezeten en door zijn krijgslieden omringd. Zij zaten op de helling van een heuvel. Onder hen was de vallei waar de jacht plaats vond. De Engelsen gingen op een afstand van de koning onder een boom zitten, onrustig de toekomst afwachgend. De naam en

de eer van de blanken waren op 't spel! Dat wisten zij heel goed.

12. Twee uur ging voorbij. Daar kwam er een bode aangelopen — met de staart van een olifant in de hand! De heren Farewell en King begonnen weer vrij te ademen. Zij haastten zich naar de jagers in de vlakte om op de hoogte van zaken te komen.

13. Het bleek toen, dat de matrozen op zekere plek gingen staan, terwijl de Zoeloes een olifant uit de bossen in die richting dreven. Het grote dier kwam mooi onder schot, en zij hadden het geluk hun prooi met twee schoten neer te vellen. De eerste kogel trof hem in 't oor; de tweede in de schouder. De olifant viel ter aarde en de jacht was uit.

14. Alzo behield de blanke man de achting en de vrees der Zoeloes en Tshaka gaf zijn nieuwe bondgenoten 107 stuks hoornvee bij hun vertrek naar de baai.

22. TSHAKA, DE WREDE.

1. Volgens de heer King was Tshaka ongeveer 38 jaar oud, toen hij hem in 1825 in zijn stad bezocht.

De geschiedenis van deze Zoeloe is zó merkwaardig, dat er wel een hoofdstuk aan gewijd kan worden.

2. Deze Tshaka werd uit een kleine, onbeduidende stam langs de Umvolusi geboren. Als jongeling reeds muntte hij boven zijn makkers uit. Ja, zijn eigen vader werd op hem jaloers en wilde hem doden. Toen vluchtte Tshaka naar Dingiswayo.

3. Deze Dingiswayo schijnt een buitengewoon mens

te zijn geweest. Hij moet nog al rondgereisd hebben in zijn jeugd, want hij wist heel wat van de europese manier van oorlogvoeren. Hij liet zijn eigen volk zich op europese wijze oefenen en hij verdeelde zijn dapperen in regimenten.

4. Zo kwam het, dat Tshaka al meer en meer begon te denken en te leren. Daar hij ook biezonder sterk en dapper was, werd hij spoedig tot generaal verheven. En toen Dingiswayo stierf, koos het leger Tshaka tot Koning!

5. Toen begon de jonge Kaffer zijn gedachten ten uitvoer te brengen. Hij verbeterde zijn leger. De lichte werpspicijs werd afgeschaft, en een korte assagaai met een lange, brede punt kwam in de plaats ervan. Met dit wapen kon men een vijand neerhouwen zo wel als doorboren.

6. Spoedig werd de Zoeloe onoverwinnelijk. Wie heeft niet van de vreselijke „horens” der Zoeloelegers gehoord? In de vorm van een halve maan trokken zij hun vijand te gemoet. De twee punten van de „halve maan” heetten „de hoornen”; het midden was „de borst”; achter de borst stond een tweede leger. Waar nodig, moest dit tweede leger een of ander zwak punt in de „halve maan” versterken.

7. Zo verwoestte Tshaka met zijn vijftig duizend geoefende Zoeloes stam na stam en volk na volk. Zuid-Afrika had nog nooit zulk een slachting gezien. Niemand werd gespaard, behalve enige jongens en meisjes van elke overwonnen stam. De jongens werden bij hun leger ingelijfd; de meisjes werden hun vrouwen.

8. Natal was vroeger verbazend dicht bevolkt; Tshaka veranderde het in een woestijn. In 1824 waren er, behalve de Zoeloes, slechts vier of vijf duizend

verhongerde Kaffers in de bergen en bossen van het schone Natal.

Ja, zo ellendig was de toestand van die vervolgdën, dat velen van hen menseëters werden om 't leven te bewaren!

9. Tshaka's voorbeeld werkte ook aanstekelik op andere Bantoe stammen. Die voor de Zoeloes uitvluchtten, vielen op hun beurt weer andere stammen aan.

In Basoetoland, in 't land tussen de Vaal en de Oranje, in de Transvaal — ja, tot aan en over de verre Zambezi, werd alles in rep en roer gebracht.

10. Tshaka liet 't bloed als water stromen over geheel Zuidoost-Afrika en tot aan Midden-Afrika. Wreder vorst dan hij was, heeft de wereld nog niet gezien. Zijn volk kroop voor hem als slaven. Die hem kwaad maakte, werd terstond om 't leven gebracht. Zijn eigen zonen liet hij allen van kant maken.

11. En toch was zijn volk trots op hem! Zo is de menselike natuur. Hun ijdelheid werd door hem gestreeld. Hun roem, hun naam, hun eer hadden zij aan hem te danken. De bloeddorstige Tshaka was de afgod van zijn Zoeloes.

23. NAAR KURUMAN MET MOFFAT.

1. Een van de waardigste en verstandigste zendingen, die in Znid-Afrika gearbeid hebben, is Robert Moffat. Van 1816 tot 1870 leefde hij met zijn edele gade bijna onafgebroken in ons land. Het dorp Kuruman is door hem aangelegd. Met eigen handen hielp hij daar de kerk bouwen, huizen bouwen en bomen planten.

DR. MOFFAT'S EERSTE KERKJE.

Zijn hele leven wijdde hij aan de Bethoeana's. De Bijbel vertaalde hij ook in hun taal.

2. Hij kon goed Afrikaans-Hollands spreken en met de hollandse boeren kwam hij gewoonlijk goed over weg. De hollandse Bijbel werd door hem getrouw gebruikt bij zijn vertaling in de Betshoeana taal.

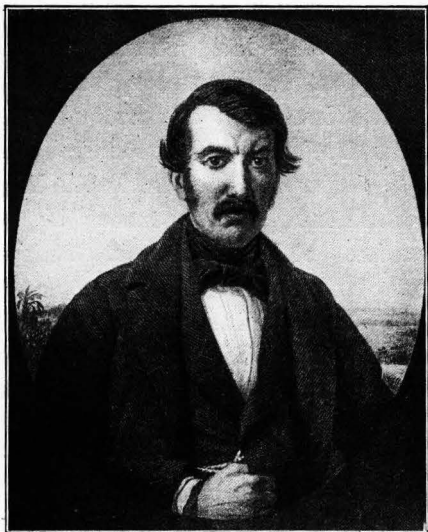
3. Hij was een eenvoudig, ootmoedig en edel mens, die slechts voor anderen leefde. Zijn oudste dochter werd de vrouw van Livingstone, van wie wij later nog meer zullen vernemen.

4. Ook Moffat heeft een boek geschreven, waaruit heel wat te leren is.

Zo vroeg als het jaar 1816 kwam hij reeds te Kaapstad aan, om als

zendeling onder de heidenen te gaan werken. Hij mag dus wel een van de voorlopers der beschaving in ons land heten.

5. In zijn tijd was het reizen natuurlijk alles behalve gemakkelijk en aangenaam. Het land was dun bewoond en woest. Hoe verder men van Kaapstad ging, hoe eenzamer werd de reis. Boereplaatsen werden al minder en minder op weg naar Namaqualand of Betshoeanaland.

DAVID LIVINGSTONE.

6. Moffat ging eerst naar Namaqualand, maar nu een korte tijd vestigde hij zich voor goed te Kuruman.

7. Van zijn reis naar 't noorden vertelt hij onder andere hoe vriendelijk de boeren en hun vrouwen jegens hem waren. Zij waren erg bekommerd over het lot, dat de jonge zendeling onder de wilden mocht overkomen. Een oud moedertje, zegt hij, weende over de jongeling van tweeëntwintig zomers bij zijn vertrek van een boereplaats. Zij was er zeker van, zei ze, dat Moffat een gewisse dood tegemoet ging.

8. Op 'n avond vertoefde hij op de plaats van een rijke boer, die veel werkvolk had. Hartelik werd hij verwelkomd, vooral omdat hij een leeraar was. Zijn gastheer stelde ook voor, dat hij een korte dienst na het eten zou leiden.

9. De zendeling was natuurlijk zeer in zijn schik met het voorstel. De familie vergaderde rondom de tafel en de grote Bijbel en de gezangboeken werden voor de dag gehaald.

10. „Maar waar zijn de dienstboden dan?” --- vroeg Moffat, eer hij de dienst begon.

„Wat bedoelt u?” — vroeg de huisheer.

„Ik bedoel de Hottentotten, waarvan ik zo velen op de plaats zie”, — zei de zendeling.

„De Hottentotten?” — riep de oude heer verbaasd uit. „Is *dat* uw bedoeling, Meneer?”

„Ja, waarom niet?”

„Wil u die bobbejanen onder uw gehoor hebben? Dat gaat toch niet, Meneer!”

11. Moffat ging kalm en bedaard zijn gang, zonder er een woord verder over te spreken. Hij begon de

dienst. Een psalm werd gezongen; een gebed gedaan; de Bijbel werd geopend.

12. Hij las de geschiedenis van de Kananese vrouw. (Mattheüs 15 : 21—28).

Tot tekst voor zijn toespraak nam hij de woorden : „Heer! doch ook de hondkens eten onder de tafel van de kruimkens der kinderen.”

13. Hij had nauweliks 'n paar woorden over de tekst geuit of zijn gastheer riep uit :

„Wil Meneer een beetje wachten? Hij kan de Hottentotten krijgen.”

14. De Hottentotten werden geroepen en kwamen de eetzaal binnen.

Toen de korte dienst geëindigd was en de zwarten de kamer verlaten hadden, zei de huisvader :

„Meneer! Je hebt een harde hamer genomen om een hard hoofd ermee te breken!”

15. „Dit moet niet als een voorbeeld beschouwd worden”, zegt de heer Moffat in zijn boek, „dat de algemene opinie van een klas openbaart. Reeds toen waren er godvrezende en ernstige boeren, die hun best deden om de gekleurden op te heffen. En nu is er een toenemende zendinggeest onder de hollandse bevolking van Zuid-Afrika”.

24. DE MANTATI'S EN DE MATABELEN.

1. In een vorig hoofdstuk hebben we van de vreselijke daden der Zoeloes onder Tshaka gelezen. Nu zullen we zien, hoe de Zoeloes zelfs het verre Kuruman in beroering brachten. Het gebeurde aldus : —

2. In 1822 ging een stam, al vluchtend voor de Zoeloes, de Drakensbergen over. Zij vielen een volk nabij de oorsprong van de Caledon rivier aan. Deze wierpen zich op hun beurt weer op andere stammen. Zo kwam 't land al verder en al verder in rep en roer.

3. Een grote menigte Kaffers trokken door de Vaalrivier en verwoestten de volkeren in die delen woonachtig. Aan 't hoofd van één van die benden stond een vrouw, genaamd Ma Ntatisi. Vandaar komt de naam Mantati's, die later tot Makatezen veranderd werd.

4. Deze Mantati's, of Makatezen, stroomden naar 't noordwesten, rechts en links alles verwoestend. Men zegt, dat zij niet minder dan achtentwintig stammen geheel en al hebben uitgeroeid. Toen werden zij in hun woeste vaart gestuit.

Makaba, het hoofd der Bangwaketsi, viel ze onverwachts aan en versloeg ze. Toen rolde de golf Makatezen in de richting van Kuruman.

5. De Eerwaarde Heer Moffat was ze echter te gauw. Hij wist de Griqua's, die te paard vochten, met de Bathlapins te doen samenwerken. Een gevecht vond er in 1823 ten noorden van Kuruman plaats, waarin de gevreesde Makatezen weer verslagen werden. Alzo redde Moffat de zwakke Betshoeana's van algehele ondergang.

6. Toen kwam er nog een sterker vijand opdagen: de Matabelen onder Moselekatse. Deze Moselekatse, of Selkats, (zo als de Transvalers hem later noemden) was in zijn jeugd een gunsteling van Tshaka. Ja, hij werd tot bevelhebber van een leger gekozen en zijn soldaten waren zeer aan hem gehecht.

7. In 1817, echter, kwam hij in een grote moeilik-

heid. Hij had verzuimd om *al* de buit van een overwonnen stam aan Tshaka te zenden. Gelijk koning Saul van ouds hield ook hij van het vee achter. Tshaka zond terstond een groot leger tegen hem uit, om hem te straffen.

8. De dood stond Selkats en zijn soldaten voor de deur, zo besloten zij op de vlucht te gaan. Dadelik trokken zij over de Drakensbergen de Transvaal binnen. De zwakke naturellen stammen, die zij tegenkwamen, werden gemakkelijk overwonnen. Alles werd verwoest door Moselekatse, om een woestijn tussen hem en Tshaka te hebben! Zo alleen meende hij het leven te kunnen redden.

9. Zijn plan gelukte. De vervolgers keerden naar Tshaka terug. Toen bouwde Moselekatse militaire kralen, evenals de Zoeloes in Natal gedaan hadden. Uit die kralen, als middelpunten, gingen de Matabelen naar alle kanten uit om te roven en te moorden. De zwakke Betshoeana's leden vooral zwaar onder de ijzeren vuist van Selkats. Bij duizenden en tien maal duizenden werden zij, als zo vele wilde dieren, achtervolgd en gedood.

10. Tot aan de Kalahari woestijn zette hij de Betshoeana's achterna. De woestijn alleen redde de vervolgd van algehele vernietiging.

11. Daarna vestigde Moselekatse zich op de oevers van de Marico rivier, totdat de Boeren hem later van daar naar het verre noorden verjoegen.

12. De heer Moffat wist ook ditmaal de Bathlapins te redden. Hij ging Selkats persoonlijk in 1829 bezoeken en wist de eerbied van de woeste barbaar te winnen.

13. Uit achting voor Moffat werden de Bathlapins, die op de Kuruman rivier woonden, door Moselekatse gespaard.

25. EEN PITSO TE KURUMAN.

1. Zekere reiziger, George Thompson, was te Kuruman toen de Mantati's die plaats van 't noorden bedreigden. Een grote vergadering, of *Pitso*, werd belegd, waarbij Moffat en Thompson ook tegenwoordig waren. Het verslag der vergadering, door laatstgenoemde gegeven, is nog al lezenswaardig.

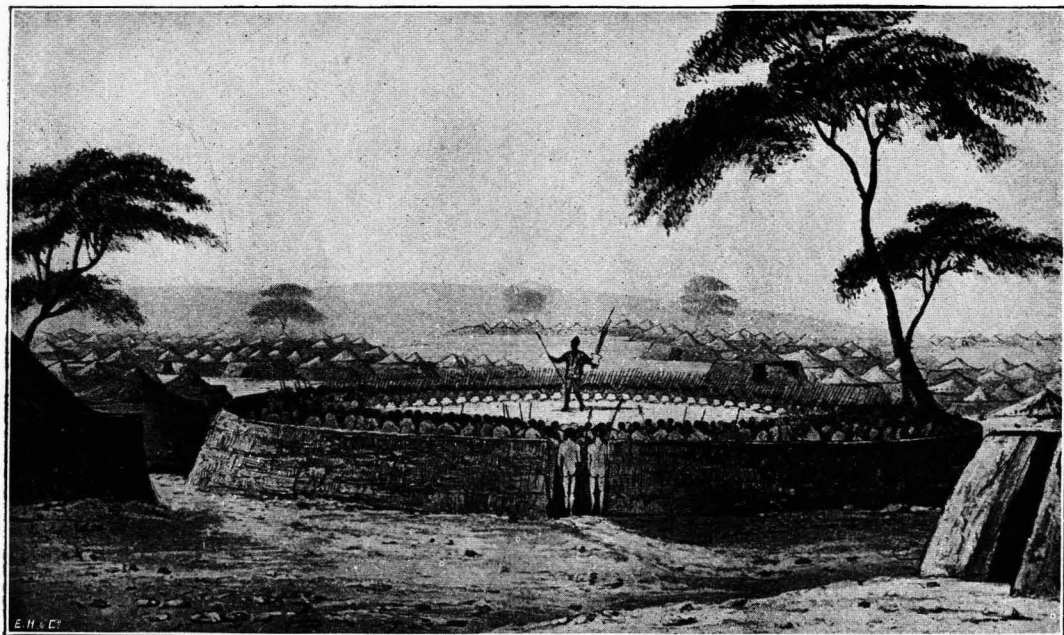
2. De vergadering vond midden in een Kafferstad plaats. De Bathlapins verzamelden zich in een ronde, omheinde plaats, omtrent 450 treden in omvang. Aan de ene kant zaten de krijgslieden met hun schilden en assegaaien. Aan de andere kant waren de oude mannen, de vrouwen en de kinderen.

3. In 't midden was er een open ruimte, waar er gedanst en gezongen werd door degenen, die een vijand gedood hadden. Een half uur lang werd er gedanst eer de Pitso begon.

4. Toen stond Mateebe, het Opperhoofd der Bathlapins, op. Hij beval stilte. Een diep gekreun van de krijgslieden was het teken, dat zij gereed waren te luisteren. Daarop trok Mateebe een assagaai uit, en, naar het noordwesten ermee wijzend, sprak hij een vloek tegen de Mantati's uit en verklaarde ze de oorlog. Een scherp gefluit was het bewijs, dat men met hem instemde. Toen vervloekte hij ook de Boesmans of osseeters, zo als hij ze noemde.

5. Daarna begon zijn toespraak :

Gij zonen van Malahawan! — de Mantati's zijn een sterk volk. Ze zijn op weg hierheen, om ons te vernietigen. Door de zorg van Moffat weten wij nu van het gevaar dat ons dreigt.

PITSO TE KURUMAN (*volgens Thompson*).

6. Wij Betshuana's kunnen de Mantati's niet zonder hulp bevechten, maar de Griqua's komen op hun paarden om ons te helpen. Wij moeten nu besluiten om als één man te vechten. Ons bestaan als natie is op 't spel.

7. Mateebe sprak nog wat, en bewoog zijn assagaai weer als toen hij begon te spreken. Daarna richtte hij de punt ervan omhoog, en de gehele vergadering riep uit : „Poola”, (dat is, „regen”, een soort zegenwens).

Het dansen en zingen begon toen weer.

8. De tweede spreker was Moshume. Hij prees Moffat voor zijn diensten aan de Bathlapins. Maar wat gaan wij doen ? — vroeg hij. „De vijand is als een sterke leeuw, die niemand spaart”.

„Ik ken u, gij Bathlapins! Thuis zijt gij mannen. Voor 't aangezicht der vrouwen zijt gij sterk. Voor de vijand, echter, zijt gij allen als vrouwen — altoos klaar om te vluchten”.

9. Zo gingen ook nog andere sprekers voort, totdat Insha, een Barolong, een andere opinie uitsprak. — Laat ons wachten, zei deze, totdat de Mantati's verschijnen. Dan kunnen wij ze aanvallen.

10. „Neen! Neen! riep Issita, een jonge kapitein, uit. „Wie heeft *jou* gevraagd om onzin te spreken? Wie ben *jij*, die de zonen van Malahawan wil komen leren!”

11. Insha moest gaan zitten. Er was geen oor voor hem in de vergadering. De Bathlapins waren te opgewonden. Issita sprak te vurig.

12. Toen ging Issita echter te ver. Hij daagde enig een uit om openlik te zeggen, dat zijn volgelingen lafhartig waren geweest. „Wie durft dat nu verklaren?” schreeuwde hij uit.

Teysho stond toen op en zei: „*ik* ben de man, die Issita's volgelingen van lafhartigheid beschuldigd heb en nu weer beschuldig. Gij lafaards! Gij vagebonden! Ontkent het als gij kunt?”

13. Na nog enige woorden van opwekking tot het volk, keerde hij zich tot Mateebe met deze woorden: —

„Gij ook zijt zorgeloos omtrent de veiligheid van uw volk. Gij zijt traag en onverschillig. Ontwaak nu en bewijs aan de hoofden en krijgslieden, dat ge een vorst en een man zijt!”

14. Ten slotte nam Mateebe nog eens het woord. Hij spoorde het volk aan, de goede raad van Moffat en Thompson te volgen. „Weest stil, gij vrouwen! gij die de mannen plaagt en besteelt. Staat uw mans niet in de weg.”

„Weest stil, gij ouden, gij miereëters, gij die van geen nut zijt en slechts te zien zijt als er een os geslacht wordt. Als ons vee weggenomen wordt, waar krijgt gij dan niertjes te eten?”

15. Daarna bestrafte hij zijn krijgslieden, zeggende dat velen van hen niet uit een gebroken pot verdienen te eten.

Na afloop van de vergadering werd er gedanst en gezongen, geschreeuwd en rondgesprongen door oud en jong, bijna twee uur lang!

26. „LEEUW STORIES” (I).

1. De reiziger, die met Moffat de „Pitso” te Kuruman bijwoonde, vertelt ons ook heel wat van leeuwen in zijn boek.

Als een leeuw een mens ontmoet, zegt hij, zal hij hem in de regel niet aanvallen. Hij schijnt niet de mens als zijn natuurlijke vijand te beschouwen. Vooral als men kalm en bedaard een leeuw aankijkt en hem geen kwaad doet, zal deze gewoonlijk de wijk nemen.

2. Is hij echter biezonder hongerig, dan is het geen grap zo'n leeuw tegen te komen.

De heer Thompson gaat dan verder voort 'n paar gevallen van ontmoetingen met zulke leeuwen op te noemen. Zie hier een paar voorbeelden.

3. Zekere Diederik Muller, een van de dapperste en gelukkigste jagers in Zuid-Afrika, vertelde hem het volgende : —

„Ik was eens op jacht in de woestijn. Ik was alleen. Plotseling stond er een leeuw voor mij, die geen lust scheen te hebben om voor mij uit de weg te gaan.

4. „Ik klom van mijn paard en legde op hem aan. De leeuw maakte zich klaar voor een sprong en ik mikte op zijn voorkop. Hij was nog geen vijftien treden van mij af en er was geen tijd te verliezen.

5. Op 't oogenblik, dat ik vuurde, sprong mijn paard achteruit. De toom van 't paard was om mijn arm geslagen en ik miste !

„De leeuw sprong naar voren maar bleef enige passen van mij stil staan. Daar stond ik hulpeloos voor 't woedende dier. Mijn paard was weggelopen en mijn geweer was ongeladen.

6. „Enige oogenblikken staarden wij elkander in 't aangezicht en toen draaide de leeuw zich langzaam om. Ik probeerde mijn geweer te laden, waarop de leeuw omkeek en mij weer naderde.

7. „Ik bleef stil staan en de leeuw ging weer lang-

zaam van mij weg. Gedurig keek hij naar mij over zijn schouder. Zodra niet wilde ik een kogel in mijn roer doen, of hij betrapte mij, brulde toornig en bleef staan.

8. „Ik kon mijn geweer dus niet laden en de leeuw maakte zich later uit de voeten zonder van mij een schot te ontvangen!

9. Nog een andere „nauwe ontkoming” had diezelfde jager. Een leeuw sprong op hem toe, eer hij een schot kon vuren. Gelukkig kwam de leeuw niet op hem, maar vlak voor hem, te land. In ’n oogwenk was de loop van Muller’s geweer in de open kaken van de leeuw. Alzo schoot hij hem door de kop.

10. Diederik ging gewoonlik met zijn broer Christiaan jagen. Ja, men zegt, dat die twee tezamen dertig leeuwen gedood hebben. Meer dan eens hebben zij elkander oock ’t leven gered.

11. Eens sprong een leeuw op Diederik, terwijl hij te paard reed. Ruiter en ros werden op de grond geworpen. De laatste ure van de afrikaanse Nimrod scheen te zijn geslagen.

12. Daar kwam Christiaan op zijn paard aangejaagd. In een sekonde lag de leeuw dood, met een kogel door ’t hart.

Diederik was wel gered, maar de leeuw had hem een geweldige slag op ’t éne oor gegeven. Van die dag af aan was dat oor doof.

27 „LEEUEW STORIES” (II).

1. Met de heer Gert Scheepers, een veeboer van ’t distrikt Cradock, liep het slechter af dan met de Mullers.

Hij ging met een buurman jagen. Zij waren te paard. In de hitte des daags wilde hij wat water in een fontein gaan drinken, toen hij door een leeuw werd aangevallen. Hij was van zijn paard gestegen, daar het moeilijk was om door het hoge riet bij de fontein te komen. Ook had hij zijn geweer aan zijn vriend overhandigd om zich des te gemakkelijker te kunnen bewegen.

2. Onverwachts sprong er een grote leeuw uit het riet, die hem aan zijn linkerarm beet kreeg. Hij stond stil van louter verbazing en deed niets. Dit had een goede uitwerking op de leeuw, die slechts zijn arm tussen de tanden hield zonder hem erg zeer te doen.

Ook sloot de leeuw zijn ogen, als of hij het gelaat en de ogen van de man niet kon weerstaan.

3. Scheepers vatte moed en gaf zijn vriend een teken de leeuw in de voorkop te schieten. Dit kon zijn buurman gemakkelijk gedaan hebben, daar de leeuw stil bleef staan met gesloten ogen. Maar ongelukkig was zijn medejager een lafaard. In plaats van te helpen, begon hij zich uiterst voorzichtig naar een rots in de nabijheid te begeven.

4. Te vergeefs wenkte Scheepers zijn buurman om hem toch te komen redden uit zijn groot gevaar. Er was niets aan te doen. De lafaard dacht slechts aan eigen veiligheid.

5. Wat nu begonnen? — Er zijn jagers, die beweren, dat het dier de man zou losgelaten hebben, was deze wat langer blijven stil staan. Zulke gevallen, zeggen zij, zijn werkelijk gebeurd. Maar de dappere man verloor zijn geduld. Hij opende zijn groot knipmes, en met inspanning van al zijn krachten stak hij de leeuw in het hart.

6. De wond was dodelik, maar de laatste sparteling van het sterke dier kostte Scheepers het leven. Een hevige worsteling vond er plaats. De leeuw wilde zijn slachtoffer verscheuren, eer hij zelf machteloos ter aarde zou zinken.

7. Scheepers werd verschrikkelijk in borst en arm gewond. De vreselike klauwen van het roofdier scheurden hem 't vlees van 't lijf, zodat de beenderen ontbloot werden. Het was een korte, maar wanhopige strijd van beide zijden..... Beide strijders vielen uitgeput ter aarde. De leeuw bezweek aan bloedverlies en de jager werd meer dood dan levend door zijn buurman naar het naaste huis gedragen.

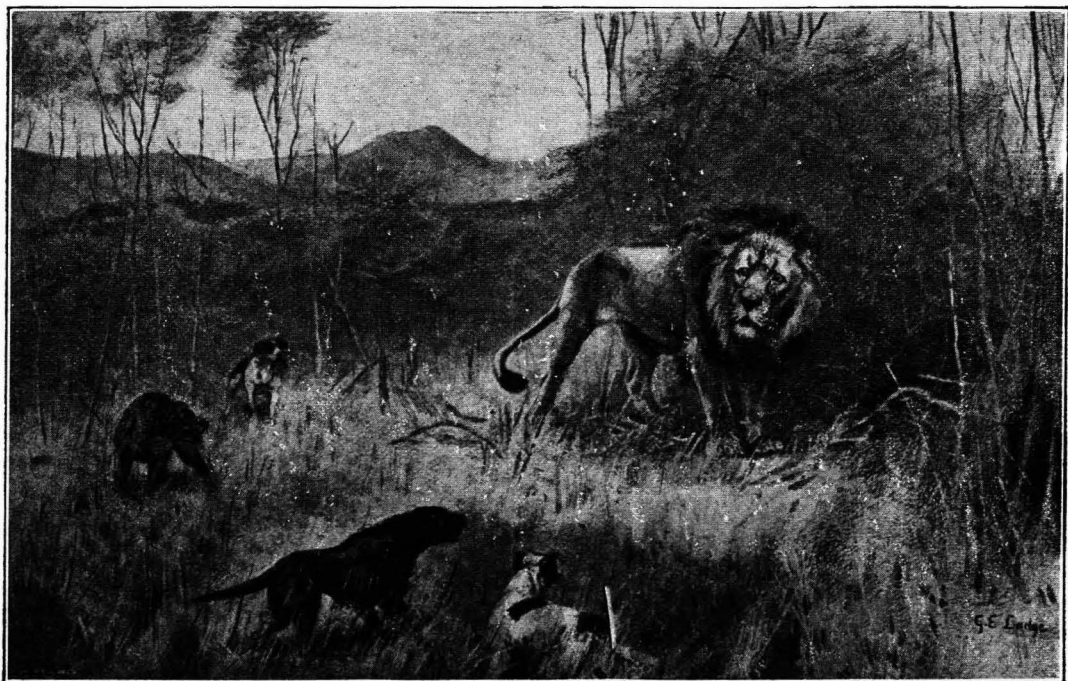
8. Alle mogelijke hulp werd de dappere jager bewezen. Alle krachten werden door de mensen ingespannen om zijn leven te redden. Het gelukte hem echter niet. Scheepers had zijn laatste jacht daar bij de onvergetelijke fontein voltooid. Hij had als een held gestreden en zijn vijand was reeds dood, maar ook hij blies die nacht de laatste adem uit.

9. Lucas van Vuuren van de Baviaansrivier had ook een „nauwe ontkoming”.

Terwijl hij over een open veld reed, zag hij 'n leeuw op een afstand. Hij had zijn geweer thuis gelaten en deed dus zijn best de koning der dieren te ontwijken.

10. Er waren springbokken in overvloed te zien, maar de leeuw had niet één kunnen vangen om zijn honger te stillen. Het veld was te open voor hem om zijn prooi te bekruiplen.

11. Zo kwam het, dat van Vuuren aan de beurt kwam — of liever, zijn paard!

EEN WOEDENDE LEEUW. (*Volgens een teekening in een boek van Selous.*)

De hongerige leeuw achtervolgde hem. Ditmaal had hij niet met een vlugge springbok, maar met een vermoeid paard te doen.

12. Jaag, Van Vuuren! Jaag! - Het hielp niet. Geen sjambok of spoor kon 't flauwe paard met een zware man op de rug gauw genoeg vooruit krijgen. De leeuw was luchtig en fris, en daarbij boos van hunger. Als 'n pijl uit 'n boog vloog hij Van Vuuren achterna.

13. Poef! - Het zware dier was op de rug van het paard gesprongen en ruiter en ros lagen op de grond.

De gulzige leeuw begon terstond wat paardevlees te smullen - en zo maakte Van Vuuren zich uit de voeten.

14. De volgende morgen ging Lucas weer naar de plek, waar hij zulk een „nauwe ontkoming” had gehad. Paard, zadel, — alles was spoorloos verdwenen.

„Had hij toch maar mijn zadel achtergelaten!” — bromde hij boos. Zijn redding was hij vergeten — maar die diefstal was hem te veel!

-- -- --

28. „LEEUEW STORIES” (III).

1. Nog 'n verhaal van Thompson verdient vermelding. Het is nog al grappig.

Zekere Hottentot te Jakhalsfontein, op de grens van de „Groote Karoo”, had de volgende „nauwe ontkoming”.

2. Op 'n nacht was onze Hottentot heel lekker aan 't slapen op de gewone wijze van zijn natie. Hij lag met zijn aangezicht tegen de grond met hoofd en leden in een *karos* gewikkeld. Niet ver van hem was zijn baas aan 't slapen.

3. Een leeuw kwam stilletjes nader en greep onze

Hottentot met *karos* en al. Heel in zijn schik met zijn buit draafde de leeuw zachtkens het veld in.

4. Daar werd onze maat wakker. Hij bemerkte natuurlijk heel gauw wat er gaande was. Hij werd in de muil van een gevaarlijk dier gedragen. Spoedig zou het dier hem opvreten, als hij niet op de een of andere wijze kon losraken.

5. De Hottentot, nu, was heel glad van lijf en zijn *karos* was van binnen en van buiten met vet besmeerd. In 'n oogwenk was hij veilig en ongedeerd uit zijn *karos* geglipt, terwijl onze leeuw met het ledige schapevel voortsnelde!

6. Toen de koning van het woud zijn lekker maal kort daarop wilde nuttigen, was er geen „Hotnot” binnen het vetterige vel te vinden. Die was toen al lang weer veilig bij zijn baas aangekomen.

Of de „Hotnot” niet vrolik was over zijn „nauwe ontkoming!”

7. Terwijl wij zo van leeuwen spreken, willen we ook de „storie” van *Livingstone en de leeuw* vertellen.

Wie heeft niet van de schotse zendeling, David Livingstone, gehoord? - Mogelik zal ik van hem in een ander leesboek wat meer zeggen. Tans staan wij stil bij zijn eerste ontmoeting met een leeuw.

8. Het gebeurde in Betshocanaland, niet lang na hij zijn werk onder de naturellen in die delen was begonnen. Er waren toen juist een paar lastige leeuwen in de nabijheid van de kraal, waar Livingstone ging wonen. Hij besloot ze, zo mogelik, van hun vijand te verlossen.

9. Zeker heuveltje, met bosjes bedekt, strekte de leeuwen tot schuilplaats. Een kring Kaffers werd er

om de heuvel gevormd, maar de leeuwen baanden zich heel gemakkelijk een weg door de lafhartige Betshoeana's heen. Geen een waagde het een assegaai tegen die dieren te slingeren.

10. Teleurgesteld en vermoeid keerde Livingstone weer van de jacht terug, toen hij plotseling een leeuw op weg tegenkwam. Het dier zat op 'n rots, zo wat dertig passen van hem af. Hij vuurde beide schoten van zijn dubbelloop geweer af en trof de leeuw in 't lijf.

11. Terwijl hij bezig was zijn geweer te laden, wierp de leeuw zich op hem!

Beiden, Livingstone en zijn aanvaller, rolden op de grond.

12. De leeuw brulde dicht bij mijn oor," schrijft de zendeling, „en schudde mij als een hond een rat schudt. De schok maakte mij half bewusteloos, ik was als een, die aan het dromen is en gevoelde pijn noch vrees. En toch wist ik wat er gebeurde.

13. „Ik gevoelde mij als een, die chloroform genomen had en een operatie onderging. Ik zag de gehele operatie maar het mes deed mij geen pijn. De hevige schok nam alle gevoel van mij weg. Waarschijnlijk gaat het even zo met alle dieren, die door roofdieren gegrepen worden.

14. „Toen ik mij omdraaide op de grond, om van 't drukkend gewicht wat ontslagen te raken, zag ik dat de ogen van de leeuw op iets anders gericht waren.

„Het was mijn trouwe Mebalwe, die hem wilde schieten.

15. „De Kaffer was slechts tien of vijftien treden van ons af, maar zijn roer weigerde: het was een oud vuursteen-geweer.

„Eensklaps liet de leeuw mij los om zich op Mebalwe te werpen.

16. „Toen kwam er een tweede Kaffer te voorschijn, die de leeuw met een assagaai bedreigde, terwijl deze de arme Mebalwe in de dij beet.

„Daarop liet het monster zijn tweede aanvaller los, om de derde te bestormen. Zijn krachten waren echter toen te uitgeput. Hij bezweek aan zijn wonden en lag spoedig dood op de grond uitgestrekt.”

Het gebeurde duurde geen vijf minuten, maar Livingstone had er een arm gebroken en telde later niet minder dan elf wonden op 't lijf!

29. SIR HARRY SMITH.

1. Wie heeft niet de naam van Sir Harry Smith in Zuid-Afrika horen noemen? — Zijn naam leeft en

SIR HARRY SMITH EN HINTZA.

zal nog lang leven in de geschiedenis van ons land. Hij was een dapper krijgsman en een trouw vriend.

Onder de grote Wellington verdiende hij zijn sporen in Spanje en Portugal en hij kende geen vrees.

2. Ook op de kaart van Zuid-Afrika lezen we zijn naam. Harrismith, Ladysmith, Smithfield en ook Aliwal herinneren ons aan Sir Harry Smith.

3. Zijn rit van Kaapstad naar Grahamstown is nog al beroemd. Onlangs kwam er een boek uit, waarin Sir Harry die daad in zijn eigen woorden beschrijft. Hij was toen nog niet Gouverneur, maar diende als hoofdofficier onder de flinke en wijze Sir Benjamin D'Urban.

SIR BENJAMIN D'URBAN.

4. De Kaffers waren over onze grenzen gestormd en zelfs Grahamstown was in gevaar. De nood was hoog en Sir Harry reed van de Kaap naar Grahamstown te paard in zes dagen.

Laat ons hemzelf erover horen: —

5. Ik nam afscheid van de edele krijgsman en staatsman, Sir Benjamin D'Urban, om half één in de nacht. Toen ging ik naar mijn lief huisje te Rondebosch, waar ik drie uur slaap genoot. Met een enkele Hottentot

ging ik toen op de morgen van 1 Januarië, 1835, op reis naar Grahamstown.

6. De hitte werd spoedig ondragelijk en in het begin gevoelde ik mij enigszins moe. Een kopje tee bij de eerste post knapte mij echter op en van toen af werd ik nooit weer zo uitgeput....

7. De volgende dag begon ik vóór 't licht werd. Ik nam mijn ontbijt te Swellendam en, na nog enige brieven geschreven te hebben, zette ik de reis voort. Ik moest die dag zeventig mijl achter de rug krijgen!

8. Bij de tweede post werd ik de volgende dag een uur opgehouden, daar er geen verse paarden waren. Ik vond er een grote vergadering burgers, die hun namen lieten inschrijven voor dienst tegen de Kaffers. Ongelukkig liet ik mij toen overhalen om aan een stevig middagmaal deeltenemen.

Of de rest van mijn lange rit mij die dag niet zwaar viel!

9. Ik bereikte echter mijn doel en kwam veilig die avond te Graaff-Reinett aan. Ik nam terstond na mijn aankomst een warm bad en lag tot elf uur die nacht op mijn bed brieven te dikteren. Men wilde mij allerlei attenties te Graaff-Reinett bewijzen, maar daartoe had ik geen tijd.

10. Vóór daglicht zat ik weer in de zadel. Die dag ging het zwaar. De weg liep over zware bergpassen. Ook ontmoette ik de postkar van Grahamstown op het pad en moest ik veel moeite en tijd besteden, eer ik al 't oorlogsnieuws uit de brieven geput had.

11. De akelige beschrijvingen van de toestanden op de grenzen deden mij tot het besluit komen, Grahamstown binnen twee dagen nog te bereiken. Ik wilde de volgende avond reeds te Uitenhage zijn.

12. Twee uur vroeger dan gewoonlik begon de reis

de volgende morgen. Zevenmaal moest ik een rivier door. Zevenmaal ging het in volle galop erdoor. Ik werd door en door nat, maar de brandende zon droogde mijn kleren onder 't rijden.

13. Halfweg naar Uitenhage was mijn paard te zwak om verder te gaan. — Wat nu begonnen?

Ik zag een man met zijn familie en zijn vee op 'n afstand van de weg. Zij vluchtten voor de Kaffers.

14. In 'n oogwenk was mijn besluit genomen; ik ging naar de man en vertelde hem wie ik was en waarheen ik ging. Daarop vroeg ik hem mij zijn paard tot aan de volgende post te geven.

Er stond een lief diertje gezadeld, en kant en klaar voor een rit, bij de vreemdeling.

15. De man wilde mij tot mijn verbazing niet helpen. Het bleek later, dat hij mij niet had geloofd. Het scheen hem onmogelijk, dat ik in mijn eenzame toestand zulk 'n hoog officier kon zijn.

16. Mijn bloed ging echter terstond aan 't koken, toen onze maat mij zijn paard weigerde, — een vuist schoot naar voren en de man lag op de grond.

Een sekonde later was ik op zijn paard gezeten en in volle galop weer op reis.

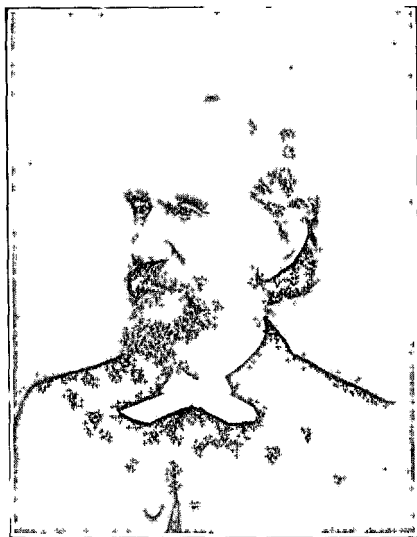
17. Om vijf uur was ik te Uitenhage. De Magistraat had de hele stad op de been gebracht en wilde mij alle mogelijke eer bewijzen. Ik had echter niets dan wat rust nodig na mijn grote rit die lange dag over de zware paden.

18. Tot overmaat van ramp was er een feestmaal voor mij gereed. Ik wies mij, ging er heen, en — at niets. Ik moest brieven gaan schrijven, dat ik tot twaalf uur in de nacht deed.

19. Vroeg de volgende morgen ging het weer voort.

Ach, wat waren de paarden die dag toch slecht! Overall op weg ontmoette ik vluchtenden. Het gehele land was in rep en roer. Achter elk bosje meende men een Kaffer te zien.

20. Zo wat tien mijl van de stad had ik het voorrecht een van de heerlike paardjes van Kolonel Somerset

DR. ANDREW MURRAY.

te mogen bestijgen. Nooit vergeet ik de weelde van op dat lief diertje te zitten nade ellende van die dag! In tien minuten was ik weer fris — en bereid om, zo nodig, een slag te leveren, *al had ik ook 600 mijl in zes dagen te paard afgelegd.*

30. TWEE PREDIKANTEN OP REIS IN DE TRANSVAAL.

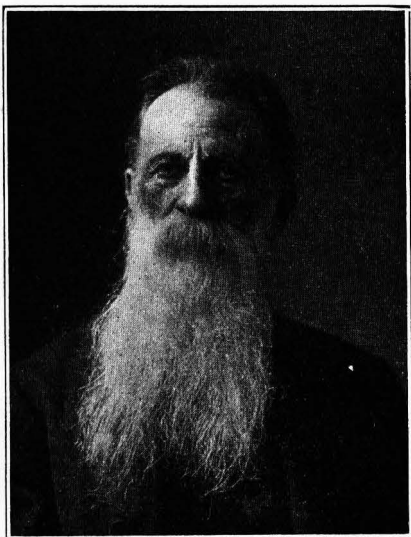
1. In 't jaar 1852 gingen twee predikanten van de Kaap-Kolonie naar de Transvaal om hun landgenoten een bezoek te brengen. Het waren dominee Neethling, later als predikant van Stellenbosch bekend, en dominee Andrew Murray, die altoos „predikant van Wellington” genoemd wordt. Toen woonden zij echter op andere plaatsen. Gelukkig heeft eerstgenoemde een verslag van de reis in de „Kerkbode”

doen drukken. Hij vertelt onder andere de volgende verhaaltjes: —

2. „Hoe treffend was het mij”, schrijft hij, „toen een paar kinderen mij bij de doop hun eigen doop-briefjes kwamen geven. Een blond jongetje van vier jaar gaf mij zijn briefje met zijn naam erin. Toen sloot hij de ogen en wachtte met zoete eenvoudigheid op de besprenging van het water.”

Dit gebeurde te Potchefstroom en ook overal in de binnenlanden van Zuid-Afrika in de oude dagen.

3. „Wij hadden een kafferleider bij onze ossewagen — ik zie hem nog bij 't vuur, waarbij broeder Murray en ik stonden te praten. Op de grond gezeten,

DOM. J. H. NEETHLING.

met de kin op de knieën, keek hij ons een lange tijd zo aan. Toen zei hij in zijn gebrekkig Hollands, dat wij zeer grote kapiteins moesten zijn. De bazen namen altoos voor ons de hoed af, en allen nodigden ons binnen. Ja, voegde hij erbij, eer wij nog bij een plaats aankwamen, was er een span ossen voor ons klaar!”

4. Een andere Kaffer had dominee Andrew Murray

zien en horen preken, hoewel hij er weinig van begreep. Hij wist er echter heel aardig van te vertellen. „Ik heb nooit gedacht,” zei hij tot zijn maat, „dat de witte mensen zo bang voor hun kapitein zijn. De kleine kapitein wijst hun de vinger — en zij zitten stil. Hij raast en scheldt tegen hen — zij zitten stil. Hij vloekt op hen — zij zitten nog stil!”

5. Er werd natuurlijk overal in de Transvaal katechisatie gehouden door de twee kaapse predikanten. Jonge, en ook wel oudere lidmaten, werden aangenomen en voorgesteld. De belangstelling der gemeenten was bijzonder groot. „De gemeente was bijkans de ganse dag bij de katechisatie tegenwoordig”, schrijft dominee Neethling in zijn boeiend verslag.

6. Aangenaam is het ook te lezen, dat de kinderen der oude voortrekkers meestal op de ene of andere manier leerden lezen.

Het was in 't verre, woeste, warme Zoutpansberg, dat de dominee tweeëntwintig kinderen van zes tot dertien jaar oud liet lezen en vragen beantwoorden.

7. „Tot mijn vreugde bevond ik, dat meer dan de helft met meerdere of mindere vlugheid lezen konden en dat ze allen enig onderwijs hadden ontvangen.”

8. Van de beroemde Kommandant-Generaal, Hendrik Potgieter, schrijft hij als volgt:

„Hij was een man van hoge statuur en van een eerwaardig gelaat. Hij was geheel gevormd om Kommandant te zijn, maar door zijn jaren en een kwaal aan de benen was hij wat gebogen. Hij reikte ons de hand, toen wij bij hem kwamen, en zei, dat zijn bede nu door God verhoord was.”

Doet dat niet denken aan de woorden in de Bijbel van de vrome, oude Simeon?

9. Misschien werpt het volgende 'n weinig licht op de vraag: wie toch de Zinbabwe en de andere grote stenen gebouwen in Mashonaland opgestapeld hebben. Dominee Neethling vertelt in zijn verslag, dat er een praatje in die tijd in de Transvaal rondging, „dat Potgieter een brief uit Mashonaland, in 't Arabies geschreven, had ontvangen”.

Jammer dat de eerwaarde schrijver de Generaal er niet over sprak!

10. Zekere J. Stuart, een Nederlander, kwam ook in 't midden der laatste eeuw naar de Transvaal. Gelukkig heeft ook hij een boek over zijn bezoek geschreven, dat nog al belangrijk is. Hooft eens wat hij vertelt!

11. „De mensen gaan hier soms van twee tot drie maanden lang op reis, om hun vrienden en landgenoten te bezoeken. De reis gaat per ossewagen. Zij slapen gewoonlijk in de wagen en blijven een of twee dagen bij elke plaats.”

Dit is zeker één reden, waarom onze oude mensen zo dikwels zeggen: „O! er was zo veel liefde onder onze mensen in die ou'e tij'e!”

12. Verder schrijft de heer Stuart van de Transvalers: „Zij hebben veel gezond verstand en een helder oordeel. Bijna allen zijn goede scherpshutters te paard, zowel als veeboeren, landbouwers, metselaars, steenbakkers, wagenmakers, leerlooiers, rietdekkers en schoenmakers.”

„En de vrouwen zijn allen kleermakers.”

13. „De kennis, die zij van taal, lezen en schrijven

nog bezitten, hebben zij aan het dagelijks gebruik van hun Bijbel, psalmen en gezangen te danken.”

14. „Het eerste gebouw, dat de hollandse Afrikaanders bij het stichten van een dorp optrekken, is een kerk. Daaraan werkt een ieder onvermoeid, als de bijen, die hun korf van het nodige voorzien.”

15. „Herbergen zijn nergens te vinden,” gaat de heer Stuart voort. „Ze zouden ook weinig aftrek vinden, omdat iedere woning een herberg is. — Hierbij mag ik ook voegen, dat zij over 't algemeen een afkeer van sterke drank hebben.”

16. Van de weduwe van de onvergetelijke Piet Retief zegt de heer Stuart:

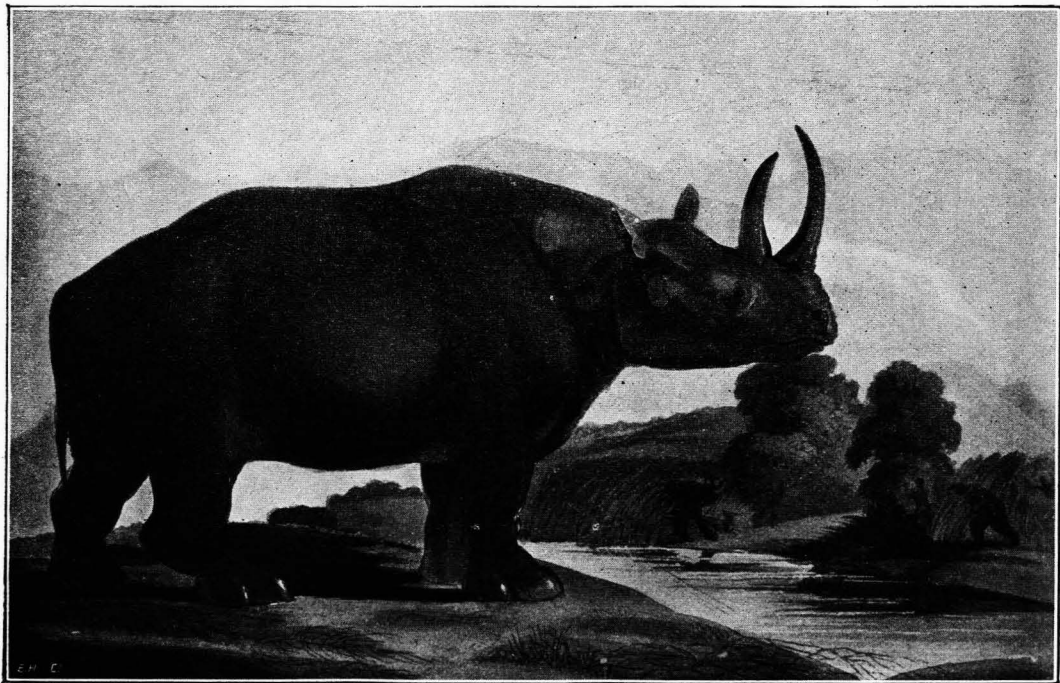
„Zij woonde op de plaats van de heer Lombaard van Potchefstroom. Zelden heb ik zulk een eerwaardige en deftige vrouw ontmoet. Zij was vijfenzestig of zeventig jaar oud, toen ik haar zag. Ik wilde haar troosten over het gemis van haar echtgenoot, doch dit was niet nodig. Kalm en onderworpen zei zij mij, dat zij, behalve haar man, haar drie zoons ook op slagvelden verloren had.”

17. „Zij was mij een voorbeeld van innige godsvrucht. Haar woning was zindelijk en net. Zij verdiende de kost met haar handen. Zij naaide voor de mensen, zei ze mij, en bakte koek en andere lekkernijen om te verkopen.”

Welk een edele, krachtige, dappere vrouw!

18. Ook Andries Jakobus Willem Pretorius, de grote staatsman en held onder de voortrekkers, kende de heer Stuart van nabij. Hij schrijft van hem als volgt: —

19. „Ik vond hem tot mijn verbazing in een huisje van klei, verdeeld in drie kleine kamers en zonder

EEN NEUSHOORN (*volgens Barrow*).

zoldering. Zijn papieren staken er tussen de stijlen en gebinten van het dak!"

Deze is de man, wiens naam tans door de hoofdstad der Transvaal gedragen wordt!

— — —

31. EEN ONVERSCHROKKEN JAGER (1).

1. Er is veel in dit boek van jachtpartijen verteld. Ik hoop, echter, dat mijn lezers lust hebben, om nog wat „jacht stories" te lezen, eer zij dit boekje eindigen. Ik wil ze uit de mond van overleden President Kruger enige mooie verhalen geven.

2. Kort voor zijn dood vertelden de grote man 'n paar treffende avonturen uit zijn leven aan enige zijner vrienden. Ze zijn in een boek opgenomen, waaruit ik 'n paar stukken, wat vereenvoudigd, overneem.

3. „Ik was met mijn zwager, N. Theunissen, op een jachttocht. Ik moet vooraf zeggen, dat wij een afspraak gemaakt hadden. Ieder zou het recht hebben de ander 'n flink pak slaag te geven, als hij door onvoorzichtigheid of lafhartigheid 'n gekwetst stuk wild liet vrij komen. Mijn geweer was die dag ongelukkig niet in orde. Zo moest ik een ander tweeloopsgeweer meenemen. De loop van dit geweer nu was in het midden doorgezaagd en ik moest dus heel goed schieten om mijn wild te doden. Een neushoorn bijvoorbeeld moest ik juist daar treffen, waar zijn vel het dunst was, anders zou dit geweer niet veel uitrichten. Dit wist ik heel goed.

4. „Wij kregen drie neushoorns, een bul en twee koeien — de zogenaamde ‚witharnoster', een van de kwaaieste soort in 't zicht. Ik vroeg Theunissen de